

Diskriminace do školy nepatří!

**ANEB RUKOVĚŤ PRO RODIČE A UČITELE
PRO NAPLŇOVÁNÍ PRÁVA DĚTÍ MIGRANTŮ
NA VZDĚLÁNÍ**

Obsah

ÚVODEM 3

1. PRÁVO NA VZDĚLÁNÍ A POVINNOST ŠKOLNÍ DOCHÁZKY 6
2. CO ŠKOLA MŮŽE A MUSÍ PŘI PŘIJÍMÁNÍ ŽÁKA CIZINCE 8
3. ZAŘAZENÍ DO ROČNÍKU – ROZHODUJE JAZYKOVÁ ÚROVEŇ NEBO VĚK? 10
4. ZVLÁDNUTÍ JAZYKA JE ZÁKLAD 12
5. I RODIČE MAJÍ SVÉ POVINNOSTI 14
6. OPAKOVÁNÍ ROČNÍKU NENÍ ŘEŠENÍM 16
7. ZÁKLADNÍ ŠKOLOU TO KONČIT NEMÁ 18
8. XENOFOBNI NÁLADY VE TŘÍDĚ 20
9. NEFORMÁLNÍ VZDĚLÁVÁNÍ JE TAKÉ DŮLEŽITÉ 22
10. VŠE ZAČÍNÁ UŽ V MATEŘSKÉ ŠKOLE 24
11. KDYŽ MÁ DÍTĚ DALŠÍ HENDIKEP (VÍCE O ROLI ŠKOLSKÝCH PORADENSKÝCH ZAŘÍZENÍ) 26

KONTAKTY 28

Vydala META, o.p.s. – Společnost pro příležitosti mladých migrantů v roce 2016

ISBN 978-80-906296-6-0 ISBN

grafická úprava: Ondřej Polony

Úvodem

Vážení čtenáři,

původně jsme se chtěli slovu diskriminace úplně vyhnout. Přeci jen, je to poněkud odstrašující termín. Nakonec jsme se ale rozhodli opačně. Vždyť o co jiného se jedná, když dítě nebo mladý člověk nemůže chodit do školy se svými vrstevníky, ať už zapříčiněním rodičů či školy, a rozvíjet svůj potenciál tak, jak nejlépe je to možné? Právo na vzdělání je základním lidským právem, které deklaruje Úmluva o právech dítěte. Všichni bychom měli mít toto právo na zřeteli. Cílem METY a tohoto materiálu je právě na tento fakt upomínat nás všechny – rodiče, žáky, učitele, ředitele škol, pracovníky neziskových organizací a státních či samosprávných institucí a nabídnout tipy, jak diskriminaci předcházet či ji řešit. Na následujících stránkách najdete situace, se kterými se při naší práci setkáváme nejčastěji. Dokládají, že vždy se jedná o více okolností, které ovlivňují to, jak a zda-li jsou děti do školy přijaté a jak je s nimi dále pracováno. V podstatě všudypřítomnou a základní příčinou ztěžující vstup dětí s migrační zkušeností do školy je neznalost češtiny a nedostačující systém výuky češtiny jako druhého jazyka. Naším záměrem je, aby tento materiál posloužil rodičům i učitelům, aby jim pomohl najít společnou řeč, dodal jim potřebné informace a nabídl škálu možností, jak případné problémové situace řešit. Každá kapitola proto obsahuje tipy a informace pro rodiče i učitele, přičemž tyto mohou být užitečné pro obě strany. Převážně se věnujeme situacím na základní škole, protože tam jsou problémy nejčastější a je to období plnění povinné školní docházky; na druhou stranu je mnohdy vlastně jedno, o jaký stupeň školy se jedná, problémy i řešení mohou být obdobné.

Zásadním dokumentem, který napříč kapitolami sledujeme, je **Úmluva o právech dítěte**. Čerpali jsme z materiálů UNICEF, České rady dětí a mládeže a kampaně MPSV Právo na dětství¹. Samozřejmě jsme neopomněli **školský zákon**.² Již několik let META úspěšně provozuje webový portál www.inkluzivniskola.cz, na kterém najdete mnoho užitečných materiálů, tipů, návodů a odkazů k tématu práce s žáky cizinci v českých školách. Na následujících stránkách k portálu často odkazujeme. Doporučujeme jej nejen pedagogům, ale i rodičům.

Víme, že v praxi bývá někdy těžké naplňovat všechna očekávání, stát svým povinnostem a závazkům, využít všechny existující možnosti. Přesto je třeba se o to neustále pokoušet. Věříme, že vám k tomu tato publikace pomůže.

Za META o.p.s. Tereza Günterová

P.S. Jména a jiné identifikační znaky vystupujících osob jsou změněny.

ÚMLUVA O PRÁVECH DÍTĚTE

byla přijata Valným shromážděním OSN dne 20. listopadu 1989. Od té doby ji s výjimkou USA ratifikovaly všechny státy světa a stala se tak nejrozšířenější smlouvou deklarující lidská práva v celé historii. Česká republika implementovala Úmluvu v roce 1991 na základě zákona č.3/1993 Sb., a je tak povinna při tvorbě, výkladu a naplňování zákonů z Úmluvy vycházet a dodržovat ji.

ŠKOLSKÝ ZÁKON

Školský zákon odmítá nerovné zacházení a diskriminaci již ve svých úvodních ustanoveních.

Od září 2016 se očekává, že začne platit **novelizovaný školský zákon**. Zatím s jeho navrženou podobou nemůžeme v této publikaci závazně pracovat, níže uvádíme alespoň základní předpokládané změny, které by měl přinést.

Školy budou mít mnohem více možností na podporu dětí a žáků, včetně těch, kteří nerozumí dostatečně vyučovacímu jazyku. Podmínkou bude, aby mělo dítě doporučení od tzv. školského poradenského zařízení (Pedagogicko-psychologické poradny, Speciálně-pedagogická centra). Pokud to poradenské zařízení doporučí, budou mít děti nárok například na hodiny češtiny navíc, hodiny se speciálním pedagogem, konzultaci s psychologem nebo podporu asistentem pedagoga.

Chystají se také změny v jazykové přípravě cizinců. V budoucnu by měli mít děti nárok na několik hodin češtiny jako druhého jazyka týdně.

RADA EVROPY

Nejtěžší při vzdělávání to má ten

- kdo pochází z ekonomicky znevýhodněného prostředí
- jehož rodiče sami mají omezenou zkušenost se vzděláváním
- ten, kdo je příslušníkem etnické minority, kdo je imigrant a kdo je bez stálého domova

1) www.unicef.cz UNICEF je Dětský fond OSN, hlavní světová organizace pro pomoc dětem, trvale pracuje ve více než 190 zemích
www.crdm.cz Česká rada dětí a mládeže sdružuje 97 převážně celostátních sdružení pro děti a mládež
www.pravonadetstvi.cz Informační kampaň MPSV pro děti, rodiče i odborníky 2015

2) Školský zákon, zákon č. 561/2004 Sb.

JAK VIDÍTE, NIKDO TO NEMÁ LEHKÉ. ALE DÁ SE TO ZVLÁDNOUT! A KDYŽ NE SAMI, JSOU TU ODBORNÍCI, TLUMOČNÍCI A DALŠÍ PODPŮRNÉ SLUŽBY. NEBOJTE SE JE VYUŽÍT!³ A NA PAMĚTI VŽDY MĚJTE NEJLEPŠÍ ZÁJEM DÍTĚTE.

Všechno je tak úplně jiné,
než jsme byli zvyklí

Co mě čeká?

Povolení k pobytu? Škola?! Zdravotní
péče?! Práce?! Bydlení?! Domov?!

Stýská se mi.

Bojím se!

Dokážem se naučit česky?

Zvládnem to?

CO ŘÍKÁ ÚMLUVA O PRÁVECH DÍTĚTE:

Článek 3: Nejlepší zájem dítěte

Všichni dospělí by měli vždy dělat rozhodnutí podle toho, co je nejlepší pro dítě.

Článek 20: Odstranění diskriminace

Veškerá dětská práva dětem náleží bez ohledu na jejich původ, víru či schopnosti. Nezáleží na tom, kde žijí, jakým jazykem hovoří, co dělají jejich rodiče, zda jde o dívku či chlapce, z jakého kulturního zázemí pocházejí, kolik mají jejich rodiny peněz. Žádné dítě by nemělo být znevýhodněno.

Jak si jenom porozumíme?!

Mám ve třídě tolik dětí!

Potřebujeme kurz češtiny a další podporu, z čeho to zaplatím?

1. Právo na vzdělání a povinnost školní docházky

Rodina Issových přijela do České republiky z válkou ztímané Sýrie před pár měsíci. Nemají přesnou představu, co je zde čeká, musí řešit mnoho různých problémů (ubytování, finance, práci, pobyt, zdravotní potíže). Škola v tuto chvíli není na prvním místě, i když mají 4 děti (6–12 let) a považují jejich vzdělání za důležité. Zásadní je čeština, rodičům ale moc nejde, děti jsou na tom o něco lépe. Děti do školy zatím nechodí, navštěvují kurz češtiny.

Vždyť se s nimi ani nedomluví

Vůbec si neumím představit,
jak dokážu najít správnou školu
a přihlásit tam děti

Děti musí chodit
do školy, ale nemám sílu
a čas to hned řešit

Bojím se, že nás
ve škole odmítnou

Nezapomeňte, že děti mají na vzdělání
právo. **Školní docházka pro děti
od 6 do 16 let je povinná**, a když nedáte
děti do školy, porušujete tím zákon.⁴

Ideální je škola, která nabízí kurz češtiny.
Pro **informace o školách** ve vašem okolí
se můžete obrátit na školský odbor
krajského či městského úřadu. Zajděte
do nejbližší školy spolu s tlumočníkem.
Je dobré si návštěvu ve škole
předem domluvit.

Seznamte se s vašimi právy a nebojte se je
uplatňovat. Seznamte se s vašimi povinnostmi
a snažte se je dodržovat.⁵ Každá škola má také **školní
řád**, který je dobré znát.

Požádejte o pomoc některou organizaci
či instituci, která pomáhá cizincům či se
zabývá přístupem ke vzdělání.⁶

Jsou-li na škole žáci s odlišným mateřským jazykem, kteří nerozumí vyučování, měla by škola zřídit **kurz češtiny jako druhého jazyka** a zavést další **podpůrná opatření** (více najdete v dalších kapitolách).

Bezplatnou přípravu na začlenění žáka do základního vzdělávání má zajistit zřizovatel školy a/nebo krajský úřad.⁷ V praxi je tato povinnost realizována tak, že zajištění jazykové přípravy zajišťuje de facto ředitel školy, pro inspiraci se podívejte na www.inkluzivniskola.cz/organizace-integrace-cizincu/financovani-kurzu-cestiny.

Pro komunikaci s rodiči i žáky využijte služeb **tlumočnicků**. Tlumočnické služby zajišťují kromě klasických tlumočnicků také tzv. komunitní tlumočníci nebo částečně i interkulturní pracovníci. Více se o nich dozvíte např. na www.meta-ops.cz/komunitni-tlumoceni a www.interkulturniprace.cz.

Nástroje pro usnadnění komunikace najdete např. na www.inkluzivniskola.cz/organizace-integrace-cizincu/informace-pro-rodice-jazykove-verze a slovník.interkulturniprace.cz/

CO ŘÍKÁ ÚMLUVA O PRÁVECH DÍTĚTE:

Článek 28: Právo na vzdělání

Všechny děti mají právo na základní vzdělání, které by mělo být zdarma. Školní řád musí respektovat důstojnost dětí. Úmluva o právech dítěte si velmi váží vzdělání a podporuje všechny děti v tom, aby dosáhly nejvyšší stupeň vzdělání, kterého jsou schopny

Článek 29: Cíle vzdělání

Vzdělání, které děti dostanou, musí rozvíjet jejich osobnost, nadání a schopnosti. Vzdělání musí naučit děti, aby respektovaly své okolí, lidská práva a jejich vlastní kulturu. Vzdělání by mělo přispívat k tomu, aby děti žily v bezpečném prostředí.

CO ŘÍKÁ ŠKOLSKÝ ZÁKON:

§ 36

Školní docházka je povinná po dobu devíti školních roků, v odůvodněných případech je možné prodloužit školní docházku až do 17ti let. Povinnost se vztahuje na:

- občany České republiky
- občany Evropské unie, kteří na území České republiky pobývají déle než 90 dnů
- na osoby oprávněné pobývat na území České republiky trvale nebo přechodně po dobu delší než 90 dnů
- na účastníky řízení o udělení mezinárodní ochrany

§ 20

Občané EU mají přístup ke vzdělávání a školským službám za stejných podmínek jako občané ČR.

Občané jiných států mají přístup:

- k základnímu vzdělávání
- ke školnímu stravování a zájmovým kroužkům pořádaným školou (platí pro základní i střední školu)

Osoby oprávněné pobývajících na území ČR mají přístup:

- ke střednímu vzdělávání a vyššímu odbornému vzdělávání,

Osoby oprávněné pobývajících na území ČR na dobu delší než 90 dnů, na základě žádosti o mezinárodní ochranu, udělení mezinárodní, dočasné či doplňkové ochrany či za účelem výzkumu mají přístup:

- k předškolnímu vzdělávání
- základnímu uměleckému vzdělávání
- jazykovému vzdělávání
- ke školským službám

4) Povinnost školní docházky upravuje školský zákon v § 36

5) Povinnosti rodičů (zákonných zástupců) upravuje školský zákon v § 21

6) Podívejte se do kapitoly KONTAKTY.

7) Vzdělávání cizinců a zajištění přípravy a kurzů češtiny upravuje školský zákon v § 20

2. Co škola může a musí při přijímání žáka cizince

Pan Issa se rozhodl, že bude situaci řešit, podařilo se mu sehnat tlumočníka a spolu s dětmi šli zkusit domluvit se ve škole, která je blízko jejich bydliště. Paní ředitelka byla poněkud zaskočená, protože rodina přišla bez předchozí domluvy, ale naštěstí měla čas. Bohužel po chvíli se ukázalo, že zásadní problém je čeština. Paní ředitelka řekla otci, aby přišli znovu, až budou děti umět česky, teď že je nezapiše. Vyjádřila také nelibost nad tím, že dívky nosí šátky, které jim zakrývají vlasy. To by prý mohl být problém např. při tělocviku a škola vlastně nemá zkušenost s tím, jak k takovým žákyním přistupovat.

Příhlášku do školy je třeba podat písemně. Pokud škola odmítá přijmout vaše děti, musí o tom vydat **písemné rozhodnutí**. Proti němu je možné se odvolat ke školskému odboru příslušného krajského úřadu.

Neznalost češtiny nemůže být důvodem k nepřijetí dítěte do školy! Je ale dobré navštívit tzv. **školské poradenské zařízení** (pedagogicko-psychologická poradna, speciální poradenské centrum), které vydá doporučení pro školu o tom, že Vaše dítě potřebuje speciální přístup právě např. z důvodu jazykové bariéry apod. Více o roli poradenských zařízení najdete v kapitole 11.

Chci chodit do školy, doma mě to už nebaví, potřebuju kamarády.

Tak se mi to konečně podařilo zorganizovat a takhle to dopadlo?!

Kde jinde než ve škole, by si měli umět poradit s tím, že děti se musí naučit česky?

Bojím se dát děti do školy, kde mají takovýhle přístup. Je to takhle na všech školách?

Bez šátku se budu stydět, proč jim to tolik vadí? Budou mě kvůli tomu trápit spolužáci? Úplně stačí, co zažívám občas v autobuse.

České zákony **nošení šátku** neupravují, jde čistě o **školní řád**, který si každá škola stanovuje sama, přičemž ovšem musí respektovat Úmluvu o právech dítěte.

ZÁKLADNÍ PODPŮRNÁ OPATŘENÍ SESTÁVAJÍ Z:

- výuky češtiny jako druhého jazyka
- zapojení asistenta pedagoga
- zapojení spolužáků
- použití vyrovnávacího/individuálního plánu
- komunikace s rodiči

Více informací najdete na www.inkluzivniskola.cz/cizinec-v--ceske-skole-aneb-organizace.

Ředitel školy je povinen **přijmout žáka ze spádové oblasti** ihned a bez podmínek. Jedinou výjimkou je nedostatečná kapacita školy.⁸ Zároveň musíte o případném nepřijetí vydat písemné rozhodnutí.⁹

Jako škola máte zajistit příslušná **vyrovnávací opatření** (více k nim najdete v dalších kapitolách). Děti, které mají jazykové či jiné znevýhodnění je třeba považovat za žáky se speciálními vzdělávacími potřebami.¹⁰

Na příchod žáka je nutné **přípravit učitelský sbor**, seznámit učitele s jeho specifickými potřebami, poskytnout učitelům dostatečnou podporu při řešení nestandardní situace. S nastavením podmínek ve škole a ve třídě vám mohou pomoci odborníci nebo můžete najít inspiraci v existujících materiálech¹¹ a na www.inkluzivniskola.cz.

Případné **neobvyklosti** jako je např. šátek muslimských dívek je nejlépe **řešit prakticky**. Např. je možné vyjednat s rodiči pravidla typu: žákyni musí být vidět tvář, šátek musí být pro fyzické a pracovní činnosti dobře uvázan apod. Pro komunikaci využijte tlumočníka či přeložené existující materiály (odkazy najdete v kapitole 1).

Na rozhovor s rodiči se můžete připravit např. tady www.inkluzivniskola.cz/organizace-integrace-cizincu/prijimaci-pohovor nebo využít příručku Centra pro integraci cizinců www.cicpraha.org/upload/soubory/Komunikace/Komunikace-prirucka-2015_WEB.pdf

CO ŘÍKÁ ÚMLUVA O PRÁVECH DÍTĚTE:

Článek 14 a 30: Právo na vlastní kulturu, jazyk a náboženství

Dítě pocházející z etnické, náboženské či jazykové menšiny žijící v jiném než vlastním prostředí má právo praktikovat vlastní kulturu, náboženství a mluvit jazykem odkud pochází.

Děti mají právo věřit a přiklánět se k tomu, co je jim blízké, mohou praktikovat náboženské zvyky, pokud tím neomezují svobodu druhých lidí. Svoboda projevovat náboženství nebo víru může být podrobena pouze takovým omezením, jaká předepisuje zákon a která jsou nutná k ochraně veřejné bezpečnosti, pořádku, veřejného zdraví nebo morálky nebo základních práv a svobod jiných.

CO ŘÍKÁ ŠKOLSKÝ ZÁKON:

§ 16

Žákem se speciálními vzdělávacími potřebami se rozumí ten, kdo k naplnění svých vzdělávacích možností a práv potřebuje poskytnutí podpůrných opatření. Podpůrnými opatřeními se rozumí nezbytné úpravy ve vzdělávání a školských službách odpovídající zdravotnímu stavu, kulturnímu prostředí nebo jiným životním podmínkám dítěte, žáka nebo studenta. Děti, žáci a studenti se speciálními vzdělávacími potřebami mají právo na bezplatné poskytování podpůrných opatření školou a školským zařízením.

§ 20

Žáci cizinci mají nárok na bezplatnou přípravu k začlenění do základního vzdělávání, zahrnující výuku českého jazyka přizpůsobenou potřebám těchto žáků. Tuto přípravu by měl zajistit krajský úřad ve spolupráci se zřizovatelem školy, kterým je v praxi většinou obec nebo městská část. Tento by měl dále podle možností ve spolupráci se zeměmi původu žáka (platí pouze pro státy EU) zajistit také podporu výuky mateřského jazyka a kultury, která bude koordinována s běžnou výukou v základní škole.¹²

8) Povinnost školy upravuje školský zákon § 36, odstavec 7.

9) Náležitosti rozhodnutí a možnosti odvolání upravuje správní řád (z. č. 500/2004 Sb.).

10) Vzdělávání žáků s těmito potřebami upravuje školský zákon v § 16.

11) Využijte kapitolu KONTAKTY.

12) Vzdělávání cizinců je ve školském zákoně věnován celý § 20.

3. Zařazení do ročníku: rozhoduje jazyková úroveň nebo věk?

Mariam (12 let) přijela s rodiči z Iráku, když jí bylo 10 let. Rodina získala azyl a také nárok na 400 hodin bezplatných kurzů češtiny. Přes léto stihla ovšem absolvovat jen část kurzu, potom se s rodiči přestěhovali do jiného města, ve kterém žádná návazná výuka nebyla možná. V nové škole ji proto zařadili do první třídy, protože česky uměla dost málo. Naučila se psát vázaným písmem a češtinu i další výuku teď už zvládá výborně. Jenže se cítí hrozně divně mezi mladšími spolužáky, s nikým se nekamarádí, nerozumí si s nimi. Začíná mít jiné zájmy, ale ve třídě je nemá s kým sdílet.

Volnočasové aktivity / kroužky realizuje každá škola, informace najdete na webových stránkách škol.

Dále existují domy dětí a mládeže a jiné organizace či instituce, které nabízejí všemožné využití volného času, doučování apod.¹⁴

Pokud s přístupem školy nesouhlasíte, vždy máte možnost využít **konzultačních hodin** jednotlivých učitelů (bývají také zveřejněny na webech škol) či schůzku s ředitelem školy k tomu, abyste problematickou situaci komunikovali a hledali společné řešení. Na setkání je vhodné se předem vždy **telefonicky či emailem dohodnout**. Stejně tak je dobré navštěvovat pravidelně **třídní schůzky**, kde je vždy prostor popovídat si s učiteli o tom, jak Vaše dítě ve škole prospívá.

Připadám si děsně. Nemám nikoho, s kým bych si rozuměla (a nemyslím tím češtinu!).
Vůbec se mi tam nechce.

Zařazení do ročníku je plně v kompetenci ředitele školy. Běžně postupujete na základě předchozí vzdělávací historie žáka, ale ve chvíli, kdy žák nerozumí vyučovacímu jazyku, vstupuje do rozhodování **jazyková bariéra**.

Zkuste se vyvarovat zařazení o několik ročníků níže jen proto, aby žáci “vyrovnali” jazykovou bariéru. V naprosté většině případů se později ukáže, že to bylo rozhodnutí chybné. Nejlepší zájem dítěte je totiž v tomto případě **pobyt mezi vrstevníky a podpora v češtině** formou výuky češtiny jako druhého jazyka.

Podívejte se na www.inkluzivniskola.cz/organizace-integrace-cizincu/zarazeni-do-rocniku.

Pozor: Vyučovat **češtinu jako druhý jazyk** není to samé jako čeština pro rodilé mluvčí. Více o češtině v další kapitole 4.

Kromě zapojení do volnočasových aktivit je možné řešit nesoulad věku mezi spolužáky např. zapojením žáků z vyšších ročníků, doporučením kroužků, kam chodí starší děti apod. Tipy na některé **aktivity** najdete na www.inkluzivniskola.cz/pedagogicka-prace-s-diverzitou/prace-s-kolektivem

Ze začátku sice bylo dobře, že byla v 1. ročníku – kvůli češtině, psaní, zvládání učiva, teď už ale věkový rozdíl začíná přinášet spíš problémy.

CO ŘÍKÁ ÚMLUVA O PRÁVECH DÍTĚTE:

Článek 22: Právo a postavení uprchlíka

Pokud jsou děti nuceny opustit svůj domov, svou zemi (a žít v jiné zemi), kvůli tomu, že v jejich zemi je válka a nebo jsou pronásledováni, tak dostanou statut uprchlíka. Tyto děti mají stejná práva jako ostatní děti. Mají právo na speciální pomoc a ochranu.

CO ŘÍKÁ ŠKOLSKÝ ZÁKON:

§ 16

Za tzv. sociálně znevýhodněné osoby se dle zákona považují kromě jiných také lidé s přiznaným azylem, s doplňkovou ochranou a ti, kdo požádali o azyl. Osobám v tomto postavení tedy přímo náleží právo na poskytnutí podpůrných opatření.

Při rozhodování berte v potaz, že žák musí opustit základní školu do 17 let (maximálně však do 18 let¹³). Více k ukončení základní školy najdete v kapitole 9.

13) Podmínky ukončení základního vzdělávání řeší školský zákon v § 55.

14) Více najdete v kapitole KONTAKTY.

4. Zvládnutí jazyka je základ

Když se ukázalo, že 11 letý Pham z Vietnamu, který přišel do školy před pár měsíci, nestíhá rozumět výkladu, v hodinách je neaktivní a nedává pozor, přesadila jej paní učitelka do zadní lavice. Tak jí nemuselo rozčilovat to, že neví, co s žákem, který nerozumí skoro česky, ani jeho viditelná ignorance jejího výkladu. Pham byl rád, že není na exponovaném místě. Na konci roku nebyl klasifikován.

KOMU VE SKUTEČNOSTI POMŮŽE,
ŽE ŽÁK A JEHO PROBLÉMY JSOU
„UKLIZENÉ“ DO ZADNÍ LAVICE?

Protože **znalost vyučovacího jazyka** je nezbytným předpokladem pro to, aby se dítě mohlo ve škole uplatnit, je nutné tento hendikep řešit přednostně. Žák má nárok celkem na **70 hodin jazykové přípravy**¹⁵. Přípravné třídy má zřídit škola, která je k tomuto pověřená krajským úřadem. Seznam škol byste měli nalézt na webových stránkách krajského úřadu.

Navštivte **pedagogicko-psychologickou poradnu**, kde vám mohou vystavit potvrzení o tom, že vaše dítě potřebuje jazykovou podporu. Pedagogicko-psychologická poradna patří mezi školská poradenská zařízení a máte nárok na její **bezplatné služby**.¹⁶ Není nic neobvyklého poradnu navštívit. Více informací najdete v kapitole 11.

Školský zákon sice říká, že bez ohledu na zemi původu, pobytový status či dokonce legalitu pobytu **mají mít všichni cizinci plnění povinnou školní docházku ve školách možnost naučit se česky**. Je třeba počítat s tím, že v praxi fungují některé postupy jinak, než jak jsou vymezeny v legislativě. To samozřejmě není správné a je dobré na to upozorňovat. Ne vždy je žákům umožněno navštěvovat 70 hodin češtiny, ne vždy jsou přípravné třídy dostupné či funkční.

Tak to je dobrý, mám klid, ale asi se takhle nic nenaučím. Navíc teď už vůbec nerozumím, o čem to tam vepředu mluví.

Způsob zajištění výuky češtiny vám musí ředitel školy oznámit do jednoho týdne od přijetí žáka.

Žáci, kteří nerozumí vyučovacímu jazyku mají **právo na podporu ve výuce**. Naprosto zásadní je podpora v češtině jako druhém jazyce viz. www.inkluzivniskola.cz/organizace-integrace-cizincu/kurzy-cestiny-pro-cizince.¹⁷

Výuka češtiny jako druhého jazyka má svá specifika. Nestačí proto „jazykovou přípravu“ zajistit tím, že žáka posíláme do nižších ročníků. Žáci se potřebují naučit základy češtiny, komunikovat a jednoduše se vyjadřovat. K tomu potřebují mít uzpůsobené podmínky, profesionální přístup a bezpečné prostředí. To jim může zaručit výhradně výuka češtiny jako druhého jazyka (individuálně nebo v kurzu).

Podpůrná opatření má škola poskytovat **bezplatně a bezodkladně**¹⁸. Pokud žák nerozumí výkladu, zkuste přizpůsobit výklad i jeho potřebám. Využívejte názorné pomůcky, překladový slovník a zejména výukové metody, do kterých se může žák zapojit. Podívejte se na www.inkluzivniskola.cz/zapojeni-do-vyuky.

Už se to nedalo vydržet, vůbec nevím, co s ním.

CO ŘÍKÁ ŠKOLSKÝ ZÁKON:

§ 16

Speciální vzdělávací potřeby dětí, žáků a studentů zjišťuje školské poradenské zařízení.

Děti, žáci a studenti se speciálními vzdělávacími potřebami mají právo na vzdělávání, jehož obsah, formy a metody odpovídají jejich vzdělávacím potřebám a možnostem, na vytvoření nezbytných podmínek, které toto vzdělávání umožní, a na poradenskou pomoc školy a školského poradenského zařízení. Pro žáky a studenty se zdravotním postižením a zdravotním znevýhodněním se při přijímání ke vzdělávání a při jeho ukončování stanoví vhodné podmínky odpovídající jejich potřebám.

VYHLÁŠKA MŠMT 48/2005

Krajský úřad ve spolupráci se zřizovateli určí školy, ve kterých je na území kraje poskytována bezplatná jazyková příprava pro žáky cizince, kteří zde plní povinnou školní docházku.

Seznam těchto škol zveřejní krajský úřad.

Ředitel pověřené školy zřizuje třídu nebo třídy pro jazykovou přípravu. Celková délka jazykové přípravy žáka je nejméně 70 vyučovacích hodin po dobu nejvýše 6 po sobě jdoucích měsíců školního vyučování.

Posazení do zadní lavice není samozřejmě podpůrné opatření. Podpůrným opatřením není ale ani posadit žáka na celou hodinu k učebnici se slovníkem. Žáci potřebují **úkoly**, které je rozvíjí a zároveň odpovídají jejich momentálním možnostem. Za každý úkol poskytněte žákovi **zpětnou vazbu**, ta by měla být podkladem také závěrečnému **hodnocení**. Určitě se vám vyplatí sledovat pravidelně **pokroky**. V tom vám může pomoci portfolium nebo sofistikovanější vyrovnávací plán, viz. www.inkluzivniskola.cz/organizace-integrace-cizincu/vyrovnavaci-plan.

¹⁵⁾ V blízké době se předpokládá zvýšení časové dotace.

¹⁶⁾ V kapitole KONTAKTY najdete kontakty na některá poradenská zařízení.

¹⁷⁾ Jazykovou přípravu upravuje vyhláška MŠMT 48/2005 a školský zákon § 20.

¹⁸⁾ Řeší je školský zákon v § 16.

5.1 rodiče mají své povinnosti

Pan učitel se už nějakou dobu snaží vymyslet, co udělat, aby se mu podařilo víc do výuky zapojit Olhu z Ukrajiny. Olha (13 let) se česky naučila celkem rychle, ale občas chodí do školy nepřipravená, unavená, její známky se poslední dobou zhoršily, má několik neomluvených hodin. S rodiči se nedá spojit – nereagují na vzkazy v žákovské, na třídní schůzky nechodí. Pan učitel má obavy, je-li doma všechno v pořádku.

Všichni rodiče bez rozdílu mají při vzdělávání svých dětí povinnosti¹⁹: Musíte zajistit, aby **dítě chodilo do školy**, měli byste se **účastnit jednání** ve škole, pokud vás k tomu vyzve učitel či ředitel. Musíte **informovat** o důležitých skutečnostech, které souvisejí se školní docházkou vašeho dítěte a dokládat důvody jeho nepřítomnosti.

Pokud nemáte čas do školy zajít, je možné s učiteli **komunikovat e-mailem či telefonicky**. Vždy se omluvte, pokud se nemůžete dostavit na domluvené jednání či schůzku.

Zajímejte se o to, jak Vaše dítě ve škole prospívá a jak se cítí. Ve své mnohdy nesnadné situaci **potřebuje Vaši podporu**.

Je dobré, když jsou **rodiče** se svými povinnostmi vůči škole a pravidly školy **seznámeni** také **písemně** a nejlépe v **přeložené** verzi v okamžiku **nástupu dítěte do školy**. Pokud je to možné, preferujte osobní jednání. Není vždy snadné překlad zajistit, pro inspiraci můžete použít materiály na www.inkluzivniskola.cz/organizace-integrace-cizincu/informace-pro-rodice-jazykove-verze.

CO ŘÍKÁ ÚMLUVA O PRÁVECH DÍTĚTE:

Článek 18: Odpovědnost rodičů

Oba rodiče mají rovnocennou odpovědnost za přivedení dítěte na svět a musí se rozhodovat podle toho, co je nejlepší pro jejich dítě. Vlády jednotlivých zemí musí respektovat odpovědnost rodičů za výchovu svých dětí. Stát však musí rodičům poskytovat asistenci a služby, které jim umožní chodit do zaměstnání.

Článek 27: Vhodná životní úroveň

Rodiče nebo jiné osoby, které se o dítě starají, nesou v rámci svých schopností a finančních možností základní odpovědnost za zabezpečení životních podmínek nezbytných pro rozvoj dítěte.

Iniiciujte **schůzku s rodiči** za přítomnosti ředitele školy, výchovného poradce apod. Je možné přizvat zástupce některé nevládní organizace, která poskytuje cizincům podporu a **tlumočníka**.

Pokud dochází i nadále k porušování povinností, postupujte dle školského zákona a běžných postupů vaší školy pro tyto situace.

Pro to, abyste byli na komunikaci připraveni, můžete využít některé existující **komunikační materiály** např. www.cicpraha.org/upload/soubory/Komunikace/Komunikace-prirucka-2015_WEB.pdf.

Vážně nevím, jak přimět rodiče, aby se mnou komunikovali. Jak je přimět k jejich povinnostem?!

6. Opakování ročníku není řešením

Ačkoli Hung strávil dva roky v přípravné třídě spádové základní školy, za celou tuto dobu se mu nedostalo jakékoli speciální podpory. Hlavním problémem byla neznalost českého jazyka. V 1. třídě, kdy mu už bylo 8 let, se mu tak nepodařilo „chytit se“. Se školou byla v kontaktu téměř výhradně matka, která umí pouze pár slov česky a jiná než základní komunikace ohledně vzdělávání syna nebyla bez tlumočnicka možná. Hung rozumí pouze základním frázím, má minimální slovní zásobu a jen výjimečně se mu podaří sestavit větu v češtině. Co mu jde docela dobře, je matematika, ale nikdo tuto jeho schopnost dál nerozvíjel. V průběhu školního roku začal zlobit, objevily se další výchovné problémy; ke konci školního roku už je spíše jen letargický a usíná v hodinách. První třídu bude opakovat.

Každý žák má **právo být hodnocen** a postupovat do vyšších ročníků. V případě, že žák nemohl být klasifikován nebo neprospěl z některého předmětu, může opakovat ročník. Ročník lze opakovat 1x během 1. stupně (1. – 5. třída) a 1x během 2. stupně (6. – 9. třída)²⁰.

Když škola chce, aby Vaše dítě **opakovalo ročník**, zjistěte si nejprve, jestli a jak s ním ve výuce pracovali, jestli dostalo veškerou možnou podporu (např. přizpůsobené úkoly, více času při jejich plnění, vyrovnávací plán, názorné pomůcky, možnost využívat slovník, kurz češtiny atd.). **Zajímejte se o studijní výsledky včas**, abyste měli prostor řešit nastálé problémy. Pokud nesouhlasíte s hodnocením Vašeho dítěte, můžete do 3 pracovních dnů od vydání vysvědčení požádat ředitele či krajský úřad o přezkoumání výsledků²¹.

Pokud byste Vy nebo škola chtěli pro Vaše dítě **asistenta**, který by mu pomohl zlepšit studijní výsledky, pak je nutné navštívit pedagogicko-psychologickou poradnu, která musí jeho přidělení doporučit.

Myslela jsem, že když je v české škole, tak mu s jazykem pomohou tam. Česky umíme jen základy, nedovedeme ho k češtině motivovat. Nemůžu mu vlastně ani pořádně pomoci s přípravou do školy, nerozumím tomu.

Může být důvodem **studijních neúspěchů žáka** nepřekonaná jazyková bariéra? Rozhodli jste se jej neklasifikovat, protože nedokážete posoudit míru jeho znalostí a dovedností, jeho pokroky? Mějte na paměti, že pokud takovému žákovi škola neposkytla podporu, pak jej vlastně opakováním ročníku zdržuje v rozvoji. To, že žák zůstane několik let ve třídě stejné úrovně neznamená, že se konečně „chytne“ a snáz dohoní češtinu i vykládanou látku. Pokuste se žáka vždy hodnotit za to, čeho mohl dosáhnout a dosáhl. Podívejte se na www.inkluzivniskola.cz/organizace-integrace-cizincu/klasifikace.

CO ŘÍKÁ ŠKOLSKÝ ZÁKON:

§ 16

(6) Při hodnocení žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami se přihlíží k povaze postižení nebo znevýhodnění.

VYHLÁŠKA MŠMT 48/2005

§ 15 odst. 6

Při hodnocení žáků cizinců, kteří plní povinnou školní docházku, se úroveň znalosti českého jazyka považuje za závažnou souvislost, která ovlivňuje jejich výkon.

Vždy a za každých okolností jsou základem úspěchu již zmiňovaná opatření, z nichž zásadní je **zprostředkování češtiny** jako druhého jazyka.

Chcete-li najít výukové materiály, seznamy učebnic a užitečné odkazy, navštivte portál na www.inkluzivniskola.cz/cestina-jazyk-komunikace.

Můžete si zažádat o asistenta pedagoga; jak na to, najdete na www.inkluzivniskola.cz/organizace-integrace-cizincu/asistent-pedagoga.

20) Školský zákon upravuje hodnocení na ZŠ v § 51 – 53.

21) Školský zákon, § 52, odst. 4.

7. Základní školou to končit nemá

Oliver měl v době nástupu do české školy už za sebou 7. třídu ve škole v zemi původu. V české škole jej ale znovu zařadili do 7. třídy, tedy o rok níž, načež poté, co neprosplával a nezlepšoval se v češtině, musel 7. ročník ještě jednou (celkem potřetí!) opakovat. Škola mu, kromě opakování ročníku, neposkytla žádnou jinou podporu. V polovině opakovaného ročníku oznámila škola překvapeným rodičům, že syn už dokončí povinných 9 let docházky a ve škole už nemůže pokračovat. Bylo mu doporučeno pokračovat na některém z učebních oborů, kde nepožadují ukončenou základní školu, nebo začít pracovat. Ačkoli se jednalo o bystrého kluka, nedostalo se mu ve škole dostatečné podpory k tomu, aby se mohl zlepšit a rozvíjet a hrozí mu, že zbytečně předčasně opustí vzdělávací systém.

NEPROMARNILA ŠKOLA ZBYTEČNĚ ŽÁKOVY 2 ROKY NEVHODNÝM ZAŘAZENÍM DO ROČNÍKU A NEDOSTATEČNOU PODPOROU?! DÁ SE V TOMTO PŘÍPADĚ MLUVIT O PLNOHODNOTNÉ 9TI LETÉ ŠKOLNÍ DOCHÁZCE? JE V ZÁJMU ŽÁKA ODEJÍT V 7. ROČNÍKU ZŠ BEZ UKONČENÉHO ZÁKLADNÍHO VZDĚLÁNÍ? JAKOU BUDE MÍT PERSPEKTIVU?

Výběr škol pro žáky, kteří nedokončí základní školu regulérně, je omezený. Jedná se v zásadě o 2 – 3 leté obory ukončené výučním listem, které připravují pro výkon jednoduchých dělnických prací a práce ve službách. Poradte se s **výchovným poradcem** ve škole či poradcem pedagogicko-psychologické poradny, jaký postup by mohl být vhodný. **Zajímejte se** o to, co by chtělo Vaše dítě a jaké pro to má důvody.

Zákon jako hlavní podmínku pro přijetí na střední školu **stanoví** splnění školní docházky resp. ukončení základní školy. Ale to, na čem skutečně záleží, jsou **přijímací kritéria příslušné střední školy**. A každá škola ukončená maturitou vyžaduje předložení vysvědčení za 8. a 9. ročník.

Nechápu, jak je to možné! Čekali jsme, že se díky opakování ročníkulepší, že problém je hlavně v češtině. Škola nás nevarovala, že tímhle způsobem může syn ve škole skončit.

Máte možnost požádat o **prodloužení povinné školní docházky** u příslušné školy, v případě zamítnutí se odvolajte prostřednictvím školy ke krajskému úřadu²². V případě, že neuspějete a ani nechcete, aby Vaše dítě pokračovalo na některém z možných učňovských oborů, je možné přihlásit se na roční bezplatný **kurz pro získání základního vzdělání**²³. O aktuálním zajištění kurzu vám poskytne informace školský odbor krajského úřadu.

3x 7. třída a pak kam?! Nikdo mi nepomáhal a teď mě posílají pryč.

Jednání učitelů a ředitele školy se musí řídit nejlepším zájmem dítěte! Studium na střední škole už dnes není považováno za nadstavbu a mělo by být naším cílem umožnit jej všem bez rozdílu.

Už při nástupu dítěte do školy je třeba při zařazení do ročníku myslet na to, že žák musí školu ukončit nejpozději ve školním roce, kdy dosáhne 18. roku (z výjimečných zdravotních důvodů i déle).

Vždy je lepší, když dítě může **dokončit základní vzdělávání** regulérně - mezi vrstevníky resp. v kolektivu, kde má zajištěný kromě pravidelného režimu také nezbytný společenský kontakt.

Špatné studijní výsledky a zdánlivá **nemotivovanost** žáka nemusí být vždy způsobeny jeho neochotou učit se a pracovat na sobě. Příčiny jsou někdy hlubší (prožité trauma, špatná rodinná situace, pocit vykořenění...) anebo za neúspěchem stojí špatný přístup školy v počátcích studia (především absence jazykové přípravy).

Žák musí být na konci školního roku **ohodnocen**, chceme-li, aby postoupil do vyššího ročníku, a to ze všech předmětů²². Při hodnocení žáka vždy berte v potaz, že základním předpokladem pro úspěch při studiu je vzdělávací jazyk a pokud chybí jeho dostatečná znalost, jsou zákonitě ovlivněny jeho výsledky. Pro účely dobrého hodnocení se podívejte na www.inkluzivniskola.cz/organizace-integrace-cizincu/slovni-hodnoceni a www.inkluzivniskola.cz/organizace-integrace-cizincu/vyrovnavaci-plan.

CO ŘÍKÁ ÚMLUVA O PRÁVECH DÍTĚTE:

Článek 28: Právo na přístup ke vzdělání

Dítě má právo na vzdělání a má být podporováno a povzbuzováno k dosažení té nejvyšší možné úrovně vzdělání.

CO ŘÍKÁ ŠKOLSKÝ ZÁKON:

§ 55

Ředitel školy může žákovi, který po splnění povinné školní docházky nezískal základní vzdělání, povolit pokračování v základním vzdělávání, nejdéle však do konce školního roku, kdy bude žákovi 18 let.

Pro osoby, které nezískaly základní vzdělání, může základní a střední škola po projednání se zřizovatelem a krajským úřadem organizovat kurzy pro získání základního vzdělání.

§ 59

Ke vzdělávání ve střední škole lze přijmout uchazeče, kteří splnili povinnou školní docházku nebo úspěšně ukončili základní vzdělávání před splněním povinné školní docházky a kteří při přijímacím řízení splnili podmínky pro přijetí prokázáním vhodných schopností, vědomostí, zájmů a zdravotní způsobilosti. O přijetí rozhoduje ředitel školy.

22) Školský zákon řeší možnost prodloužení povinné školní docházky na 10 let v § 55.

23) Taktéž řeší školský zákon v § 55.

24) Více viz. Školský zákon § 52, 53, 54 pro základní školy a § 69 pro střední školy

8. Xenofobní nálady ve třídě

13 letý chlapec jménem Muslim přišel s matkou z Čečenska, odkud uprchli po druhé rusko-čečenské válce v roce 2003, jako úplně malý chlapec. V ČR získali azyl a Muslim chodil do české školky a školy. Protože zde prakticky vyrůstal, naučil se česky jako by to byla jeho rodná řeč. Ve škole prospíval průměrně, měl kamarády mezi spolužáky a zdánlivě žádný jiný problém než běžný dospívající žák. To se ale změnilo v 8. třídě, kdy Evropou otřásl několik teroristických útoků a současně přicházela nebývale silná vlna lidí prchajících před válkou, Islámským státem a dalšími nelidskými podmínkami. Někteří žáci jej začali šikanovat kvůli jménu, ačkoli kromě něj neměl s islámem skoro nic společného, protože nebyli doma aktivně věřící. Oslovovali ho „teroristo“, začali se jej stranit. Škola se nepodařilo vymyslet způsob, jak chování spolužáků změnit, ani vykomunikovat problém s maminkou. Ta z obav o synovo psychické i fyzické zdraví přistoupila k radikálnímu řešení: zařídila synovi domácí vyučování a zažádala pro něj o změnu jména.

JE ODCHOD ZE ŠKOLY A PŘEJMENOVÁNÍ
SKUTEČNĚ V NEJLEPŠÍM ZÁJMU DÍTĚTE!
JE PŘÍČINOU PROBLÉMU MUSLIM
NEBO JEHO OKOLÍ?

Izolovat svoje dítě od kolektivu vrstevníků je až to
poslední radikální řešení. S prvními kroky k řešení by
vám měli pomoci **učitelé, výchovný poradce či školní
psycholog**. Následně je možné využít služeb dalších
odborníků a institucí²⁵.

Nezůstávejte se svými problémy sami,
podobné problémy řeší i čeští rodiče.

Nečekala jsem, že i tady budu jednou
zažívat strach o své dítě.

Co jsem komu udělal?!
Bojím se.

Povinností školy je zajistit, aby se **každé dítě ve škole cítilo dobře a bezpečně**. V případě, že tomu tak není, musí škola přijímat účinná opatření. Prevencí jsou kromě jiného také jasně vymezená **pravidla**, ve kterých by se mělo objevit i téma xenofobie, rasismu, předsudků apod. **Práce s předsudky** by měla být navíc nedílnou součástí výuky na každé škole. Opatření proti šikaně a diskriminaci mají mít své pevné místo v **minimálním preventivním programu školy**. Jaké jsou povinnosti školy, jak postupovat v případě šikany, jak ji poznat a na koho se obrátit najdete v metodickém pokynu MŠMT. Tento najdete na www.inkluzivniskola.cz/zdroje-inspirace/metodicky-pokyn-k-sikane.

CO ŘÍKÁ ÚMLUVA O PRÁVECH DÍTĚTE:

Článek 19: Právo na ochranu před zneužíváním a všemi formami násilí

Děti mají právo na ochranu a pomoc před tělesným i psychickým násilím, před zneužíváním, urážením a nadáváním.

METODICKÝ POKYN MŠMT:

Škola má jednoznačnou odpovědnost za děti a žáky, je povinná zajistit bezpečnost, ochraňovat jejich zdraví a vytvářet podmínky pro jejich zdravý vývoj a pro předcházení rizikovému chování. Pedagogický pracovník má šikanování mezi žáky předcházet, jeho projevy ihned řešit a oběti šikany poskytnout okamžitou pomoc.

V konkrétních situacích je vhodné kontaktovat tzv. preventistu ze školského poradenského zařízení (ŠPZ).

Samotní zaměstnanci školy by měli mít stanovena a znát pravidla při setkání s projevy nesnášenlivosti; pro inspiraci se podívejte na www.inkluzivniskola.cz/organizace-integrace-cizincu/pravidla-pro-zamestnance-skoly.

Mějte na paměti, že **ostrakizace a odmítání** může u dospívajícího člověka vést až k chování, kterým může být nebezpečný sobě či svému okolí.

9. Neformální vzdělávání je také důležité

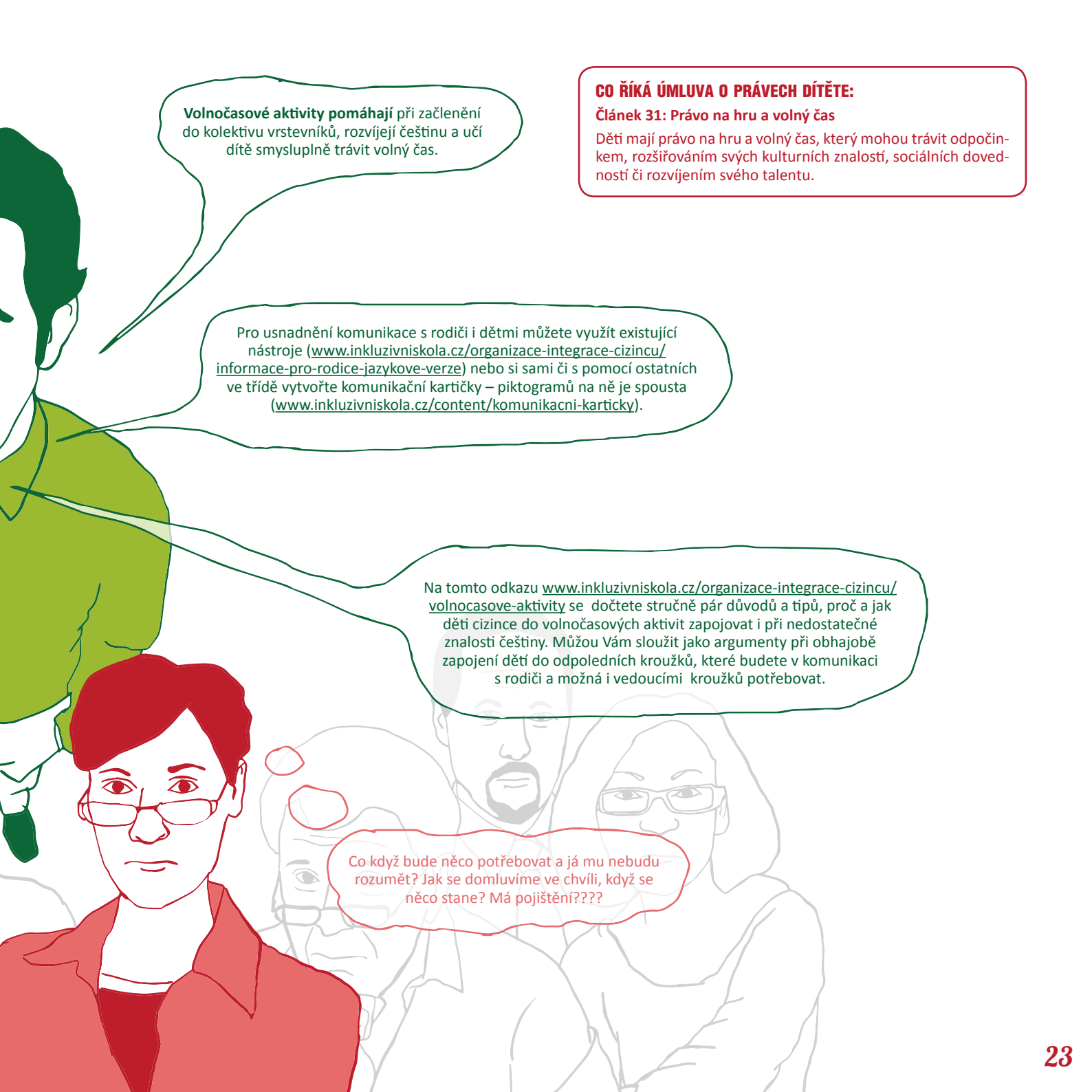
9letý Tan chodil do české základní školy již skoro celý rok, s češtinou měl přesto pořád velké problémy a právě nastala doba škol v přírodě. Paní učitelka kvůli tomu komunikovala s maminkou. Nejprve se zdálo, že hlavním problémem, který stojí v cestě Tanově odjezdu společně se třídou, je to, že nemá spacák a další vybavení. Nicméně matce se podařilo potřebné zařídit a byla ráda, že syn může odjet, protože pro něj bylo důležité strávit čas se spolužáky, kamarády. Bohužel vše dopadlo jinak, paní učitelka a ředitelka z obavy, že nezvládnou jazykovou bariéru a případné další komplikace, nakonec jeho účast na škole v přírodě zamítly.

JAKÝ JE CÍL ŠKOLY V PŘÍRODĚ, NEFORMÁLNÍHO VZDĚLÁVÁNÍ, ZÁJMOVÝCH AKTIVIT A KROUŽKŮ? ROZVOJ POTENCIÁLU DĚTÍ, POBYT NA ČERSTVÉM VZDUCHU, NAVAZOVÁNÍ SOCIÁLNÍCH VAZEB A ZÍSKÁVÁNÍ KOMUNIKAČNÍCH A SPOLEČENSKÝCH KOMPETENCÍ. JE MOŽNÉ TOTO ODEPŘÍT DÍTĚTI, KTERÉMU DOSTATEČNĚ NEROZUMÍME?

Zapojení dětí do volnočasových aktivit je především na **rozhodnutí rodičů a zájmech samotných dětí**. Podporujte své děti v tom, aby se naučili trávit svůj volný čas různorodě a smyslně. Pro inspiraci se podívejte na www.inkluzivniskola.cz/zdroje-inspirace/nabidka-volnocasovych-aktivit.

Půjčila jsem si peníze na vybavení, několikrát jsem kvůli tomu byla ve škole a nakonec tohle? Já mu nic takového nemůžu sama dopřát, musím být pořád v práci.

Ty jo a teď ztratím všechny kamarády...

Volnočasové aktivity pomáhají při začlenění do kolektivu vrstevníků, rozvíjejí češtinu a učí dítě smysluplně trávit volný čas.

Pro usnadnění komunikace s rodiči i dětmi můžete využít existující nástroje (www.inkluzivniskola.cz/organizace-integrace-cizincu/informace-pro-rodice-jazykove-verze) nebo si sami či s pomocí ostatních ve třídě vytvoříte komunikační kartičky – piktogramů na ně je spousta (www.inkluzivniskola.cz/content/komunikacni-karticky).

Na tomto odkazu www.inkluzivniskola.cz/organizace-integrace-cizincu/volnocasove-aktivity se dočtete stručně pár důvodů a tipů, proč a jak děti cizince do volnočasových aktivit zapojovat i při nedostatečné znalosti češtiny. Můžou Vám sloužit jako argumenty při obhajobě zapojení dětí do odpoledních kroužků, které budete v komunikaci s rodiči a možná i vedoucími kroužků potřebovat.

Co když bude něco potřebovat a já mu nebudu rozumět? Jak se domluvíme ve chvíli, když se něco stane? Má pojištění????

CO ŘÍKÁ ÚMLUVA O PRÁVECH DÍTĚTE:

Článek 31: Právo na hru a volný čas

Děti mají právo na hru a volný čas, který mohou trávit odpočinkem, rozšiřováním svých kulturních znalostí, sociálních dovedností či rozvíjením svého talentu.

10. Vše začíná už v mateřské škole

Spiro nastoupil do školky, když mu bylo 5 let. Sourozence nemá, bydlí s rodiči, otec často pobývá v Řecku, matka je s chlapcem často sama. Doma mluví řecky. Češtinu v době nástupu do školky skoro neuměl. Začlenění chlapce do kolektivu dětí se bohužel příliš nepodařilo, nenavazuje žádnou komunikaci s dětmi, při volné hře si nehraje ani s dětmi a vlastně ani sám, spíše bloumá po třídě. Situace se v průběhu času nijak nelepší. Chlapci byl dán odklad, v sedmi letech je mezi mladšími dětmi a výrazně vyčnívá vzrůstem. Ačkoli Spiro strávil ve školce již 2 roky, jeho úroveň češtiny je velmi špatná. Maminka bohužel nesouhlasila s tím, aby její syn navštěvoval přímo ve školce 2x týdně probíhající kurz češtiny. Má za to, že Spiro je v pořádku, vše zvládá, a doporučení navštěvovat kurz či se jít poradit do pedagogicko-psychologické poradny bere jako útok na chlapcův potenciál. Ještě pár měsíců před nástupem chlapce do základní školy (po dvou letech strávených ve školce) nedokáže Spiro sestavit ani krátkou větu.

Přestože je tu mateřské škole věnována pouze jedna kazuistika, je předškolní vzdělávání stejně důležité jako základní či střední škola. Přístup učitelů ovlivňuje (nejen ve školce) sebevnímání dětí, stejně jako chuť začlenit se, pocit přijetí a s tím i vnímání školy i širší (české) společnosti. Proto považujeme za důležité zmínit tyto příklady přístupu učitelů, se kterými se setkáváme a které k tomu rozhodně nepřispívají:

„Děti, běžte se umýt a Vietnamci, vy tady zůstaňte!“ Takto se běžně vyjadřovala paní učitelka při instrukcích ve třídě, jedno z dětí se pak na otázku, jak se jmenuješ, představilo „Jsem Vietnamci.“

„Přejmenovala jsem ho na Vencu a slyší na to.“ Paní učitelka po zhruba půlroční docházce do školky sama od sebe „přejmenovala“ chlapce tak, aby se jí jméno lépe vyslovovalo. Jeho původní jméno přitom vůbec nebylo složité.

Děti – občané EU mají pro vstup do školky stejná práva jako děti české, u dětí – občanů států mimo EU musí rodiče nejpozději v den nástupu prokázat oprávněnost pobytu na území ČR.²⁶

Zajímejte se o to, jak a jestli paní učitelky ve školce přistupují k dítěti, které neumí česky. Sledujte, je-li dítě zapojeno do aktivit, jestli není nešťastné a izolované. Už zkušenost z mateřské školky určuje, jaký vztah k vrstevníkům a ke škole bude vaše dítě v budoucnu mít.

Navštěvovat kurz češtiny nebo poradenské zařízení není hanbou. Např. návštěva **pedagogicko-psychologické poradny** patří mezi českými rodiči k běžné praxi. Psycholog s mateřskými školami pravidelně spolupracuje. Seznam poradenských zařízení najdete na www.msmt.cz/vzdelavani/socialni-programy/pedagogicko-psychologicke-poradny. Pedagogicko-psychologické poradny bohužel v současné době nedisponují materiálem, který by jim pomohl dobře určit školní zralost u dětí, jejichž mateřštinou není čeština. Je tedy vhodné si zajistit pro návštěvu **tlumočníka** a předem si zjistit, zda-li má poradna např. zkušenost s komunikací s dětmi nemluvícími česky.

CO ŘÍKÁ ÚMLUVA O PRÁVECH DÍTĚTE:

Článek 8: Právo na zachování vlastní totožnosti

Každé dítě má právo na zachování své totožnosti a to včetně státní příslušnosti, jména a rodinných svazků.

Děti mají během předškolního vzdělávání práva na **obdobnou podporu jako během základní školy** (asistent pedagoga, poradenské služby, jazykové kurzy, individuální plán atp.). Není vhodné automaticky předpokládat, že se děti naučí jazyk samy od sebe jenom tím, že jsou mezi česky mluvícími dětmi. Dětem, které se hůře socializují, je třeba poskytnout větší podporu a vymýšlet aktivity, které rozvoj jazyka a zapojení do kolektivu podnítl.

Malé děti vnímají i jen lehké náznaky nepřijetí, kárání vůči sobě či jiným dětem; rychle přejímají vzorce chování, které používá paní učitelka. Ve svém přístupu proto kladte **důraz na toleranci, slušnost a vlastní příklad**. Nezapomínejte, že i malé dítě má svoji **důstojnost**.

Není vhodné oslovovat děti souhrnným označením vycházejícím z jejich odlišnosti. Čím více dětem připomínáme jinakost či neobvyklost, tím hůře se začlení do kolektivu, tím hůře budou přijímány.

Jméno dali dítěti jeho rodiče a je důležitou **součástí jeho identity**. Zvažte proto dobře, jestli a jak je vhodné dítě oslovovat jiným jménem či přezdívkou. Odborníci doporučují spíše používat skutečné jméno dítěte, např. se naučit používat jeho zkrácenou variantu (po dohodě s rodiči a dítětem).

Zajistit **kurzy češtiny** nepatří mezi povinnosti mateřské školy, přesto je lze v případě zájmu organizovat a získat na ně finanční prostředky. Inspiraci lze najít na nebo www.inkluzivniskola.cz/organizace-aneb-cizinci-ve-skole/jazykovy-rozvoj-v-kurzu.

Pro další inspiraci a podporu se podívejte na metodický materiál „**Děti s odlišným mateřským jazykem v mateřských školách**“, který najdete na www.inkluzivniskola.cz/zdroje-inspirace/metodika-deti-s-odlisnym-materskym-jazykem-v-materskych-skolach. V publikaci najdete praktická doporučení k přípravě na příchod jinojazyčného dítěte, ke komunikaci s ním i jeho rodiči, tipy na začlenění do kolektivu a pro podporu rozvoje jazyka a konečně také informace k legislativnímu rámci.

11. Když má dítě další hendikep (více o roli školských poradenských zařízení)

U Linh, která neprosplávala ve škole, byl pedagogicko-psychologickou poradnou diagnostikován mentální hendikep. Zpráva uvedla jako jediné řešení praktickou školu. Rodiče uměli pouze vietnamsky, proto se poradna rozhodla poslat zprávu přímo škole, rodiče díky tomu nebyli náležitě informováni ani o zjištěních, ani o svých právech a dalších možnostech podpory. Rodiče nechťeli školu měnit, nikdo jim ale neřekl, jaké jsou jejich možnosti.

Šestiletý Boris byl po dětské mozkové obrně a bez pomoci se velmi těžko pohyboval, prakticky nedokázal sám chodit. Ačkoli již měl nastoupit do školy, maminka, která měla mnoho jiných starostí a nerozuměla tomu, jak je třeba postupovat, ignorovala zápis do školy, s chlapcem ani nenavštívila pediatra. Ten, i když byl rozumově bystrý a chtěl se učit, zůstával doma namísto, aby zahájil školní docházku.

Nevidomou Hanu odmítl ředitel školy přijmout s tím, že se má přijít zapsat, až bude umět česky. Dívka navštěvovala kurz češtiny v METĚ, rodiče se s ní učili doma.

Školská poradenská zařízení jsou tu proto, aby vám pomohla najít lepší řešení pro vaše dítě, rozhodně není ostuda je navštívit, využívá je mnoho českých rodičů. Nebojte se navštívit pedagogicko-psychologickou poradnu – právě z důvodu **jazykové bariéry** anebo **zdravotního hendikepu** může škole doporučit realizaci podpůrných opatření (asistenta pedagoga, individuální plán apod.)

Služby poradenských zařízení jsou **bezplatné**. Poradenská zařízení nedisponují tlumočnickými službami, vše usnadníte, když si zajistíte na konzultaci **tlumočníka**.

I V SITUACI, KDY ŠKOLSKÉ PORADENSKÉ ZAŘÍZENÍ NEMÁ ZKUŠENOST S CIZINCI A SITUACE JE NESTANDARDNÍ KVŮLI VZÁJEMNÉMU NEPOROZUMĚNÍ, MUSÍ POSTUPOVAT V SOULADU S PLATNÝMI POSTUPY A LEGISLATIVOU; ZA TÍM ÚČELEM JE NUTNO PŘIZVAT DALŠÍ PROFESIONÁLY NAPŘ. TLUMOČNÍKY.

I děti s hendikepem musí plnit povinnou školní docházku a existují možnosti, jak jim to usnadnit.

Poradna posuzuje **školní zralost**, případně zjišťuje **poruchy učení**, doporučuje **podpůrná opatření**. Může jako bariéru a znevýhodnění posoudit i neznalost jazyka a taktéž doporučit podpůrná opatření.

Máte **právo být informováni** o výsledku vyšetření jako první a srozumitelným způsobem! Máte právo nahlížet do spisu, které o vašem dítěti poradna vede. Zpráva z vyšetření má být předána vám – rodičům s jasným vysvětlením, vy ji pak máte předat škole. Škola potřebuje znát doporučení pro vzdělávání, nikoli osobní informace z vyšetření.

Důležitou roli mohou hrát kulturní rozdíly a specifika – pro rodiče z některých zemí je obzvláště těžké akceptovat, že jejich děti mohou mít hendikep a využívat poradenské služby pro ně je často nepřijatelné. Na místě je proto **vše dobře vysvětlit** a zbavit návštěvu psychologa příděchu něčeho patologického a skandálního.

Ne všechny poradny a centra jsou připraveny na jazykovou bariéru, jejich diagnostické metody jsou funkční, pokud je komunikačním jazykem čeština. Pokud tomu tak není, může docházet ke zkreslení výsledků vyšetření resp. nerozpoznání některých znevýhodnění.

Každé dítě má nárok na podporu ve škole. Český vzdělávací systém se navíc přiklonil k inkluzi, proto by měla být upřednostňovaná individuální integrace před skupinovou. To znamená, že by dítě mělo zůstat ve své běžné škole a na ní by mělo dostat všechny možné způsoby podpory.

CO ŘÍKÁ ÚMLUVA O PRÁVECH DÍTĚTE:

Článek 5: Role rodičů

Každý musí respektovat právo a odpovědnost rodičů za výchovu dětí, jejich rozvoj a vzdělání.

Článek 23: Právo dětí s postižením

Děti, které mají tělesné nebo duševní postižení, mají stejná práva jako ostatní děti. Mají právo na speciální péči a vzdělání tak, aby mohly žít plnohodnotný a svobodný život a byla zabezpečena jejich důstojnost, sebedůvěra a aktivní účast ve společnosti.

CO ŘÍKÁ ŠKOLSKÝ ZÁKON²⁷:

Pedagogicko-psychologická poradna (Poradna)

- pomáhá řešit výchovné a výukové problémy dětí a žáků
- poskytuje poradenské služby i rodičům a školám
- zaměřuje se na otázky osobnostního a sociálního vývoje dětí, na otázky volby dalšího vzdělávání a profese

Speciální pedagogické centrum (Centrum)

- poskytuje poradenské služby žákům se zdravotním postižením a znevýhodněním
- zabezpečuje speciálně pedagogickou, psychologickou a další potřebnou péči klientům se zdravotním postižením a poskytuje jim odbornou pomoc v procesu pedagogické a sociální integrace ve spolupráci s rodinou, školami, školskými poradenskými zařízeními a odborníky

§ 16 Vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami

6) Pro žáky se zdravotním postižením a znevýhodněním se při přijímání ke vzdělávání a při jeho ukončování stanoví vhodné podmínky odpovídající jejich potřebám. Při jejich hodnocení se přihlíží k povaze postižení. Délku středního a vyššího odborného vzdělávání může ředitel školy ve výjimečných případech jednotlivým žákům nebo studentům se zdravotním postižením prodloužit, nejvýše však o 2 školní roky.

7) Žáci se zdravotním postižením mají právo používat bezplatně speciální učebnice a pomůcky poskytované školou. Neslyšícím a hluchoslepým má být zajištěno vzdělání pomocí speciálních komunikačních systémů, nevidomým má být zajištěna možnost vzdělávat se s použitím Braillova písma, žáci, kteří nemohou mluvit, se mají vzdělávat pomocí náhradních způsobů dorozumívání.

²⁷⁾ Školský zákon v § 116 o školských poradenských zařízeních / Vyhláška č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních / Vyhláška č. 73/2005 Sb., o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných

Kontakty

Níže najdete vybrané kontakty na instituce a organizace působící v oblasti vzdělávání, práce s dětmi, poradenství pro cizince, volnočasové aktivity, poradenské služby, odkazy na materiály a legislativu. Na internetu najdete samozřejmě mnohem více.

META, o.p.s.

Společnost pro příležitosti mladých migrantů

www.meta-ops.cz

www.inkluzivniskola.cz

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY (MŠMT), ODBOR VZDĚLÁVÁNÍ 21

www.msmt.cz/ministerstvo/skupina-pro-vzdelavani

ČESKÁ ŠKOLNÍ INSPEKCE

www.csicr.cz

ŠKOLSKÝ OMBUDSMAN

tel.: 234 812 211, e-mail: ombudsman@msmt.cz

VEŘEJNÝ OCHRÁNCE PRÁV (OMBUDSMAN)

tel.: 542 542 888, e-mail: podatelna@ochrance.cz

KRAJSKÉ ÚŘADY – ODBORY ŠKOLSTVÍ

www.statnisprava.cz/rstsp/ciselniky.nsf/i/d0049

PEDAGOGICKO-PSYCHOLOGICKÉ PORADNY V ČR

www.msmt.cz/vzdelavani/socialni-programy/pedagogicko-psychologicke-poradny

ČESKÁ RADA DĚTÍ A MLÁDEŽE

<http://crdm.cz/>

DOMY DĚTÍ A MLÁDEŽE V ČR

http://spddm.org/Clenove_SP_DDM_seznam.html

PORADENSKÉ A INFORMAČNÍ SLUŽBY PRO CIZINCE

- Konsorcium nevládních organizací pracujících s migranty v ČR
www.konsorcium-nno.cz
- Centra na podporu integrace cizinců
www.integracnicentra.cz
- CIC – Centrum pro integraci cizinců, Praha
www.cicpraha.org
- Asociace pro interkulturní práci
<http://interkulturniprace.cz/>
potrebuji-interkulturniho-pracovnika
- Informační portál ministerstev práce a vnitra pro cizince a o cizincích
www.cizinci.cz

TLUMOČNICKÉ SLUŽBY

- Komunitní tlumočníci
www.meta-ops.cz/kontakty-na-komunitni-tlumocniky
- Telefonická linka Charity ČR
www.charita.cz/jak-pomahame/pomoc-cizincum-v-cr/infolinka/

MATERIÁLY PRO VÝUKU A PRÁCI S TŘÍDNÍM KOLEKTIVEM

- Člověk v tísni „Mají na to!“
www.majinato.cz
- Czechkid
www.czechkid.cz
- Evropská komise – Manuál ke vzdělávání o lidských právech
www.coe.int/en/web/compass
- META materiály souhrn
www.meta-ops.cz/metodicke-a-vyukove-materialy

PORTÁLY O VZDĚLÁVÁNÍ

- www.ceskaskola.cz
- www.eduin.cz
- www.inkluzce.cz

DĚTSKÁ PRÁVA

- Informační portál MPSV Právo na dětství
www.pravonadetstvi.cz

DOBROVOLNÍCI

- Dobrovolnický Program 5P
www.hest.cz/cs-CZ/co-delame/program-pet-p
- Databáze dobrovolnických služeb pro uprchlíky
www.idobrovolnik.cz
- LATA – programy pro mládež a rodinu
www.lata.cz

LEGISLATIVA

- Školský zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání
- Vyhláška č. 48/2005 Sb., o základním vzdělávání a některých náležitostech plnění povinné školní docházky
- Vyhláška č. 72/2005 Sb., resp. č. 116/2011 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních
- Vyhláška č. 73/2005 Sb., resp. č. 147/2011 Sb., o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných
- Správní řád, z. č. 500/2004 Sb.
- Antidiskriminační zákon, z. č. 198/2009 Sb.

